

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

פרק כ"ז

תולדות (תשכ"ו)

גליון זה הוא המשכם של גליונות תולדות תשכ"ג-כ"ד

א. שאלה כללית

השואה:

כ"ו ג': ... ואחיה עמר ואנרכך
כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה
והקיסרות את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך

כ"ו כ"ד: ... וברכתיו והרבתי את זרעך בצבור אבותם עבדי,

כ"ח ג-ד: ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים
ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך
לרשתך את ארץ מגוריך אשר נתן אלוהים לאברהם.

א. הסבר, לסה לא הוזכרו ברכת הזרע, ברכת הארץ ושמו של
אברהם אף באחת משתי הברכות שנאסרו ע"י יצחק בפרק כ"ז
ולמה הוזרו ונשנו שלשם נפי יצחק בפרק כ"ח?

ב. ל"ו הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים

1) רש"י ד"ה הכי קרא שמו

לשון תימה הוא כמו לחלו (כ"ט מ"ו) "הכי אחי אתה", שמא לכך
נקרא שמו יעקב על שם סגפו, שהוא עמיד לעקבני.

ד"ה ויעקבני

כתרגומו "יכלבני וארבני, "וארב" - וכתן. ויש פתגמים "וחכמני"
נחחק לי.

ראב"ע ד"ה הכי: כמו אמר, וכן (כ"ט מ"ו) "הכי אחי אתה"

" קרא: הקורא שמו יעקב.

" ויעקבני: כמו מרמה, וכן (מלכים ב' י') "בעקבה", ויתכן היותו מגזרת
(ירמיהו י"ז ט') "עקוב חלב", והעקוב היפך המישור.

ספורנו " הכי קרא שמו יעקב:

האמנם בשביל שקרא הקורא את שמו יעקב, קרה זה שיעקבני, דשמו גרים:

א (א) מה קשה לרש"י בפסוקנו?

א (ב) במה דומה הקשי שבפ' כ"ט מ"ו לקשי שבפסוקנו?

ב (ג) מה ההבדל בין פירושו של רש"י לבין פירושו של ספורנו?

א (ד) היכול גם ספורנו להסתמך בפירושו על כ"ט מ"ו?

ה (ה) במה שונה ראב"ע מפירושי שני האחרים?

ו (ו) מי משלשם נראה לך קרוב לפשוטו של מקרא?

2) רש"י ד"ה הכי קרא שמו יעקב

בתמימה: הלמען אשר קרא שמו יעקב בשעת הלידה בשביל שידו אוחזת בעקבי
ונמצאתי אני בכור והוא פשוט והיה לו ליטול פחות מסני, יסול פי שנים
יותר מסני? וכן (בר' כ"ט מ"ו) "הכי אחי אתה" (בינך ליטול שכר הרבה
והעבדני חנם) בתמימה.

וכן בבוא בחרו שנינו בפרק מי שמת: בזמן שאנכסים מרובים, הבנים ירשו
והבנות יזונו. בכסים מועטים, הבנות יזונו ותבנים ישאלו על הפתחים.
אדמון אומר: ובי בשביל שאני זכר ויפה כחי בכסים מרובים, חורע כחי
בכסים מועטים? בתמימה.

(הלשון שם במשנה בנא בחרא ט' א': "בשביל שאני זכר הפסדתי?")

1) בשתי נקודות שונות חרשב"ס בפירושו מכל שלשת הפרושים
שחובאו לעיל (1) מה חז?

2) האם הבין ירמיהו את פסוקנו בדבריו ט' ג' כפי שהבינו
חרשב"ס או כפי שהבינו אחד משלשת הפוסקים שחובאו
בשאלה הקודמת?

ג. ל"ז ודבן ותירוש סמכיו

הכתוב והקבלה: כאן מובאר, כי הסובות הזמניות שבמבוארם בברכה יצחק לא היה מסביר עיקר הברכה... הסובות הזמניות אינם קצם המוב רק מסבירים לחשיג השלמות הנפשית ועוזרות להם, כי מי שיעזרו מסביר שפע טובות המדומות, קשה לו לקיים דברי המצוות, כדקה רגשיות חסדים ומרוסות ומעשרות, וגם שאר המצוות כמעט מסבירים מסבו בהיותו מוכח במקרי הזמן לפעמים, כמאמר חז"ל: "עניות מעבירה את האדם על דעתו ועל דעת קונו". וקשה מאד לחשיג שלמות הנפש, אם לא יושלם לו עניני החסרונות מצרכי הזמן ושלמות מזגו ובריאותו.

מאיכן בפרקנו דקדק לומר כן?

ד. השה:

ל"ד כשפע עשו את דברי אביו
ויצחק צעקה גדולה ופרח עד פאד
ויאמר לאביו: ברכני גם אני אבי

ל"ח ויאמר עשו אל אביו: הברכה אחת היא לי, אבי, ברכני גם אני אבי
וישם עשו קולו ויבך

חסבר, מה ההבדל בין הצעקה לבכי?
(שים לב: הצעקה קודמת לדבורו, הלכתי בא לאחר דבורו!)

ה. ל"ט ויען יצחק אביו ויאמר אליו:
הנה מסבני הארץ יהיה קושבך ומשל השמים יסעל
אור החיים... לצד רחמי אב, כשבכה, נכסרו רחמיו.
היכן נרמז דבר זה בלשון הכתוב?

ו. מ': ועל חרבך תחיה
ואת אחיך תעבד

ראב"ע ס' ד"ה והיה כאשר תריד: ...

...ויש אומרים: איך אמר ה' (כ"ה כ"ג) "ורב יעבוד צעיר", גם כן איך אמר יצחק: "ואת אחיך תעבוד"?

והגאון דחה זו השאלה בקצה רצון, בעבור שמצא (ל"ו ר') "וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו", והנה שכח (ל"ג ג') "וישתחרו ארצה שבע פעמים".

והנכון בעיני שברכת הגביא כעין תפילה היא, וחשם שפע תפילה, כי עיקר זאת הברכה על זרעם. וישנים שלא הקיצו טענת האולת יחשבו, כי אבחנו בגלות אדום, ולא כן כן הדבר, רק אדום היתה תחת יד יהודה וכן כתוב (מלכים ב' ה' כ"ב) "ויפגע אדום מתחת יד יהודה" גם יואב הכרית כל זכר באדום. (מלכים א' י"א ט"ו) ובעבור שהיתה תחת יד יהודה סמחו ביום אידינו והיו אומרים לבבלים (תחלים קל"ז) "ערו ערו עד חיסור בה". ויותר היה קשה על ישראל החרפה שהיו אדום סחף אותם מרעתם, וכן מעם (איכה ד' כ"א) "שישו ושסחו בת אדום", גם כן (עובדיה פסוק י"ב) "אל תשח לבני יהודה".

(1) מהי קושית היש אומרים ומה תירוץ רב סעדיה גאון?

(2) כיצד דוחה הראב"ע את קושית הרס"ג?

(3) מהי תשובתו לקושית היש אומרים?

(4) מה ראה ראב"ע להביא את טענותיו בגד הסוברים "כי אבחנו בגלות אדום" דוק במקום זה?

תשובות יש לשלוח לגחמה ליבוביץ וירושלים - קריית-שמח